

Kyrkan på komminister Eeks tid i slutet av 1700-talet, då Ödeshög var vallfartsort.
Teckning av Joh. Fr. Kock.

Komminister Eek och den herrnhutiska rörelsen

Komministern i Ödeshög mot slutet av 1700-talet, Claudius Johannis Eek (eller Claes Johansson Eek), är en märklig man i socknens historia. Han föddes i Norrköping 1731, tillträdde komministertjänsten 1767 och var kvar till sin död 1795. Under skolåren påverkades han av den från Herrnhut i Tyskland kommande pietistiska rörelsen. Han översatte och utgav traktater från det hållet. Under tjänstgöring i Norrköping ordnade han en skola för flera hundra elever.

Genom allt detta blev han uppmärksam och invaldes i Samfundet Pro Fide et Christianismo (Svenska samfundet för tro och kristligt liv), verksamt i Stockholm. Till samfundet sände han en utförlig skildring av förhållandena i Ödeshög, varur utdrag återges i det följande. Många konkreta uppgifter om Ödeshög finns också i reseberättelser som förvaras av Evangeliska Brödräfsamlingen i Stockholm.

En omskriven rörelse

Om Eek och hans verksamhet finns mycket skrivet. Lektorn teol. dr Nils Jacobsson, Linköping, skildrade Eeks verksamhet i korthet i Julhälsning från Linköpings stift 1910 och återkom utförligt till ämnet i

Linköpings stifts julbok 1928. Den senare artikeln är i stora drag återgiven i fortsättningen. Utförligaste skildringen av pietismen i Ödeshög och Stora Åby finner man i teol. dr Nils Rodéns Herrnhutiska och nyevangeliska väckelserörelser i Linköpings stift intill 1856 (Diakonistyrelsens förlag 1941). Därav framgår, att Ödeshög under en del år var något av en vallfartsort. Folk kom långväga ifrån för att höra Eek, ja, det hände att man tog plats i Ödeshög för att oftare få höra hans förkunnele och ha gemenskap med väckelsefolket. Skalden Samuel Johan Hedborn från Heda har i Minne och poesi berättat intryck av Eek, här återgivna. Hans minne lever också i Eek-de Rogierska fonden för skolundervisningen. Han var gift med Anna Catharina Hallman (1735—1810).

"Ödeshögs sånger"

Materialet om komminister Eek och hans tid är så utförligt, att det kunde fylla många tiotal sidor. Här måste vi av utrymsskäl begränsa oss. Det fanns t.o.m. en samling "Ödeshögs sånger", förmodligen översättningar från tyska, tyvärr ej bevarad. Ett prov på dessa sånger återgavs av dr Jacobsson i artikeln i Julhälsning 1910, hämtad ur en då tillgänglig senare försvunnen handskriven eller tryckt samling. "Wis dig min Vän i såren röda/ För hjertat mitt", börjar den. Författaren Oscar Löfgren, känd hymnolog, uppger att han inte känner till denna sång. Ev. kan den ha varit författad av komminister Eek. Docent Hans Cnattingius har behandlat Eek i Svenskt biografiskt lexikon och skriver bl.a. att E. var "en aktningvärd representant för det bästa i det senare 1700-talets svenska fromhet, i flera avseenden erinrande om Anders Nohrborg och Henrik Schartau".

"Läseriet" i Ödeshög och Stora Åby i slutet av 1700-talet

Av lektor teol. d:r N. Jacobsson

I vårt stift uppstod en märklig rörelse i Ödeshögs och Stora Åby församlingar, om vilken vi få närmare kännedom genom två, rätt så utförliga skildringar, den ena av skomakareäldermannen Abraham Johan Kock i Vadstena (f. 1752, d. 1830), en varm vän av brödräfsamlingen, som själv ofta besökte Ödeshög, deltog i och ledde de religiösa sammankomsterna därstädes och personligen kände en stor del "läsare", den andra av brödrasocietets ledare i Stockholm, tyske pastorn Johannes Stählin, som i augusti 1800 företog en resa genom Östergötland till Ödeshög, varom han avgivit en berättelse på tyska till brödrauniteten i Herrnhut. Dessutom har komministern i Ödeshög, magister Clas Johansson (Claudius Johannis) Eek i en kort självbiografi berättat både om sin egen inre utveckling och om väckelsens början.

Det utkorade redskapet i Guds hand var den sistnämnde komministern Clas Eek. Han var född i Norrköping 1731, son till handlanden Johan

Eek. Han berättar, att Guds ande alltifrån barndomen ej släppt honom ur sin tuktande och handledande nåd. "Genom de kära Faderliga påminnelserna dag efter dag fick jag ej tillfälle bland förföriska Scholae-Camerader att alldeles rasa ut". När han efter skolstudier i Norrköping och Linköping blev student i Uppsala 1752, sökte han sin uppbyggelse hos de präster, tillhörande den kyrkligt pietistiska riktningen, som "fingo nåd att utpeka det slaktade Guda Lambet för oss såsom allt i allom". Han slöt sig även till de studenter, som samlades till privata uppbyggelsestunder i slutna sällskap. "Alt ifrån de Åren blev Samfundsvälsignelser och Näden i Sällskaperne mig synnerligen omistelig och kär".

Sedan Eek den 14 aug. 1756 blivit prästvigd i Linköping, tjänstgjorde han 1756—1760 i Östra Ryd och 1760—1767 i Norrköping såsom adjunkt och blev 1758 fil. magister. Under denna tid översatte han och utgav flera av den tyske pietisten J. Fresenius' skrifter.

"Ett suparefolk" i Ödeshög

År 1766 valdes han till komminister i Ödeshög och flyttade i maj 1767 in i dess komministergård. Här utförde han under 27 ½ år ända till sin död den 11 jan. 1795 sitt viktigaste livsarbete, däri understödd av en trogen maka, Anna Catharina Hallman, som "från barndomen hade sin Jesum hjertinnerligen kär". "Här mottog han", berättar Kock, "ett fält, som var aldeles ouppbrukadt, allas hjertan vore uti mörker och okunnighet obrutna, i förstånd och vilja okunnoga; alt hans Prädikande och förhör värkade intet, utan Parti, försmädelse, förtal och dylikt omgaf honom, ja, uppenbar fiendskap lyste ur allas ansigten; det onda tog altmer til och satte honom i en obeskrifelig nöd och ångest, at han föll på den tanken at han kommit hit mot frälsarens vilja". Självt berättar han, att han de 10 första åren kastade på Guds ord ut noten "ibland ett hårdt sofvande och obelevadt suparefolk" men tyckte sig "i en ganska mörk natt arbeta för-gäves". Man ville icke ens låta barnen och ungdomen komma till förhören och lära sig de första bokstäverna av Guds heliga ord. Sommartiden samlade han dock de små barnen om söndagsmorgnarna i kyrkan, där han undervisade dem i katekesen och lärde dem psalmverser. I början gick även det trögt, "för de dumme och okunnige föräldrarnes skull". Så småningom vann han dock barnens hjärtan genom sin stora kärlek til dem.

"Dessa Ödeshögar"

Under denna svåra prövo- och väntetid fick han dock uppmuntran av en god vän, komministern i Rinna, Stefan Nerenius, som var en brödra-församlingens vän och gjorde honom bekant med dess rikt välsignande verksamhet. Ett värmande ungdomsminne lyste också som en vacker löftesstjärna över hans törnbeströdda väg. I augusti 1765 hade den bekante pietistiske väckelsepredikanten Peter Murbeck — då kyrkoherde i Frid-lefstad och Rödeby i Blekinge — vistats en tid för hälsans vårdande vid Medevi brunn, varvid han besöktes av två vänner, tobaksfabrikören Olof Swartz (f. 1728, d. 1768) broder och kompanjon med den bekante grun-

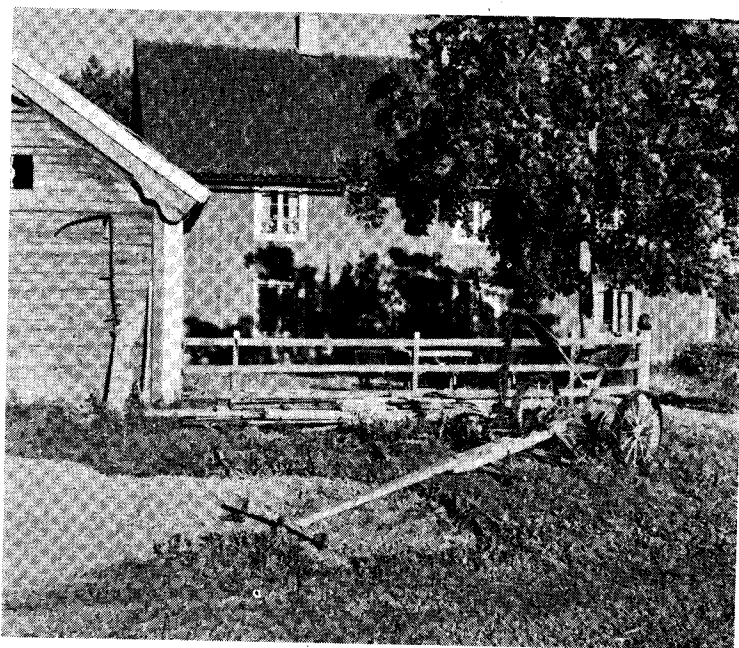
daren av den Swartziska friskolan i Norrköping, Petter Swartz) och pastor Eek, båda då bosatta i Norrköping, vilka ville taga ett sista farväl av honom — han avled följande år 1776. De följde honom vid avresan ända ned till Stora Åby. Då de resande kom till Omberg steg de ur vagnen och tog från en höjd en överblick över den vackra östgötaslätten, varvid Murbeck frågade skjutsbonden om kyrkornas namn. Då han hörde namnet Ödeshög, stod han tankfull en stund, upprepade det flera gånger, varefter han frågade Eek, om han kom ihåg profeten Esaias profetia om öde-marken, som skulle blomstra såsom en lilja. Skjutsbonden sändes att gå efter Murbecks resebibel, vilken denne slog upp och läste Es. 35:1—4. Därefter gick de alla tre ett stycke in i skogen, föll ned på sina knän, varvid Murbeck liksom i profetisk hänryckning bad en brinnande bön om denna profetias uppfyllelse, att "dessa Ödeshögar skulle uppbygga blifva, at ljus och salighet skulle upgå från det, som öde ligger". Därefter sade han till Eek: "Herren har hört vår bön, du skall i sinom tid komma hit til et vitne, och genom dig skall det ske".

Sedan komminister Eek i 11 år troget utsått evangelii utsäde, började det äntligen bära frukt år 1778, och "Herrens nådeväder blåste in uti denna ortagården, som med tårar både blifvit sådd och vatnad", och Gud "besökte Ödeshögarne med kraft och välsignelse". Väckelsen började i en friherrlig familj Boije af Gennäs på Orrnäs, vars tre döttrar jänte en fröken Bette Adlerfelt, en fröken Karin Betata Reutersvärd samt en kyrkoherdeänka Hjertstedt började samlas i prästgården till uppbyggelse kring Guds ord och läsande av andaktsböcker. Ryktet härom utbredde sig snart i trakten och framkallade många smädelser och mycket förtal, ja, t.o.m. klagomål hos den myndige, strängt ortodoxe biskopen Petrus Filenius, en skarp motståndare till herrnhutismen, angående Eek renlärighet. Det oak-tat slöt sig snart en och annan av allmogen till "läsarehopen".

"Vid Advents och Juletiden 1783"

"Ändteligen vid Advents och Juletiden 1783 samt hela Fastlagstiden, Påsk och Pingst 1784 brast det", berättar Eek själv, "liksom löst bland Allmogen i Socknen öfverallt som en förhollen ström. De förut så länge döde och förtorkade benen rörde sig ej allena, utan helt hasteligen fingo de lif i Christo. Det gick dem som Petri 3000 eller som åhörarna i Cornelii hus". "Det var", säger Kock, "början af den Herrens eld, som utgeck från Honom och genomgick denna Ödeshögs församling och som alltmer utbredd och utvecklade sig til närvarande tid i en synbar Herrens välsignelse bland unga och gamla i alla stånd och åldrar".

De "väckta" samlades nu talrikt ej blott till förmiddagsgudstjänsterna i kyrkan utan även till de privata "samlingsstunderna" i prästgården på söndagseftermiddagarna. Väckelsen omtalades snart på andra orter. "Besökande Jesu vänner från Stockholm, Göteborg eller annorstädes hälsa nu på oss några dagar å rad och tala speciellt med dem de råka", berättar Eek. Bland dessa var majoren (sedermera konteramiralen) Fredrik Wilhelm Leijonancker från Norrköping, som "med sin muntra och eldiga anda uplifvade både Eeken och de öfriga väckta genom sitt vitnande til

Kalvhult i Stora Åby fanns säkert på Eeks tid.

mod och fortgång på lifsens väg", samt brödraförsamlingens ledare i Norrköping Adolf Sten, som varje år brukade resa ned till Ödeshög, varvid möten hölls och "själarna kommo till stadga uti sin Herra, och det ej hadde rötter föll af sig sjelf bort".

Förbjudet "vid sex prygel"

Men förföljelser uteblev ej, trots att det var den upplysta toleransens tidevarv. Prästerna förbjöd sina åhörare och de kringboende herremännen sina underlydande att besöka Eeks möten, ja, en ryttmästare Wolffelt på Rehnstad förbjöd sina ryttare vid 6 prygel att gå dit, men några gick ändå. En stor upprättelse fick Eek år 1786 vid en visitation av biskop Uno von Troil, vilken brukade själv förhöra barnen i deras kristendoms-kunskap, sittande på en stol innanför altarringen. Han fann därvid, att barnen i Ödeshög i sina svar och sitt förstånd vida överträffade allt vad han förmärkt i andra församlingar. Han lät Eek fullborda förhöret och uttalade till sist sin stora belåtenhet därmed inför hela församlingen och framställde det såsom ett föredöme för kontraktets övriga präster, som voro församlade. Efter den middag, som prosten Pehr Tenggren därpå höll i prostgården i St. Åby för biskopen, prästerna och ortens herrskap, tog biskopen pastor Eek med sig i en kammare och bad honom att förtroligt mellan fyra ögon — de satt tillsammans på en "canapé" —

berätta om allt, som försiggått i hans församling, väckelserna, sammankomsterna, barnförhören och predikningarna, varom så många rykten var i omlopp. Eek berättade då fritt ut hjärtat om allt så gripande, att tårarna strömmade ur biskopens ögon och han till slut omfamnade och kysste honom och välsignade honom samt lovade att rekommendera honom i domkapitlet. Därefter tog han honom vid handen och förde honom med sig ut i salen, där alla väntade på biskopen — samtalet hade varat i nära två timmar. Biskopen utropade därvid: "Nu har jag talat med magister Eek om allt, som föregår och föregått i Ödeshög. Jag önskar, att i alla edra församlingar vore så skönt. Då skulle kristendomen återföras till sitt rätta anseende".

"En tjänstepiga i Korsberga"

Väckelsen grep under de följande åren omkring sig även i angränsande församlingar, såsom V. Tollstad, Heda, Rök och Trehörna, varifrån många vandrade till gudstjänsterna i Ödeshögs kyrka eller flyttade rentav dit. "Således har alt hvad väckt är på trakterna ikring samlats hit såsom uti en medelpunkt". Ända från Västergötland kommo frälsningssökande själar till Ödeshög, ja, "åtskilliga sålde sina hemman därstädes och flyttade hit för att få deltaga uti den nåd, som de trodde finna här". På underbara vägar hade de fått kännedom om väckelsen. En tjänstepiga i Korsberga socken, som "var en benådad själ och hade ett ljusst förstånd i Evangelio", hade en natt drömt, att hon seglade över Vättern och gick till Ödeshögs kyrka för att där få höra magister Eek predika. Hon såg honom så tydligt, "uti samma Positour som han var, liten fetlagd man, med rödlät ansigte och svart Peruque", och hörde med glädje honom predika och följde sedan de andra till prästgården och var med om sammankomsten hela eftermiddagen. Efter uppvaknandet ur drömmen sökte hon ta närmare reda på, om det fanns någon församling och någon präst med dessa namn, begav sig dit och kände vid framkomsten — en annandag pingst — igen både kyrkan, prästen och prästgården och berättade om sin underbara dröm och sin resa. "Och alla frögdade sig uti denna främlingen, som Herren utskickat; hennes otvungna och muntra tal var dem til san välsignelse." Efter flera dagar reste hon hem, "utrustad med ny nåd och kraft av Herren", och berättade för sina vänner om sina märkvärdiga upplevelser i Ödeshög.

"Ända till Eeks sista levnadsår"

På detta sätt fortgick väckelserna i välsignelse ända till Eeks sist levnadsår. Andra adventsöndagen 1794 predikade han sista gången livets ord för sina åhörare. Tisdagen därpå insjuknade han häftigt men kunde dock annandag jul hålla sammankomst i sitt hem — den sista. Under sjukdomstiden fick han den 5 och 6 januari 1795 ett kärt besök av Kock och amiral Leijonancker, vilka tog ett hjärtligt farväl av honom och sjöng "några hemgångsversar, som han sjelf upgaf och stämde in med uti, fast med en svag röst". Han sade, att han var alldeles färdig, när Frälsaren

behagade kalla honom. Med en ljus och klar blick väntade han på sin Herres bud. "Mina åhörare har jag som Johannes visat till Guds lamm, och han bevarar dem väl". Hans sista ord här nere var — på prostens tillfrågan, hur det stod till —: "Hemma, hemma". Söndagen den 11 januari avsmnade "denne käre och vördade Jesu Christi Tjenare".

Flera tusen personer på begravningen

På begravningsdagen den 21 jan. var flera tusen personer från alla socknar runt omkring församlade för att se hans jordafärd. Likpredikan hölls av prosten Tenggren i St. Åby, som framställde den bortgångne såsom en herde efter Guds hjärta, som "med nit predikat den korsfäste Christum til salighet" och "med sina suckar och böner dragit sina åhörare hjärtan med sig til himmelen". En underbar frid och stillhet rådde, "och många tusende tårar runno til Syndarevännens ära för hans kärlek, som återtagit denna trogna tjenaren til sin Eviga vila. Men å andra sidan saknades han obeskrifligt af alla så inom som utom församlingen, hälst af de fattiga, som han alltid varit som en far för". Till sist bar tolv bröder av allmogen hans "hydda" till graven.

Nu väntade många, att det skulle bli ett hastigt slut med läseriet, när dess upphovsman och ledare gått bort. Men så blev ingalunda fallet. Gud kallade fram nya ledare, som fortsatte verket, ja, rörelsen fick en ännu större utbredning icke blott i Ödeshög utan även i St. Åby. Under vintern och våren 1795 samlades de väckta såsom förut i komministergården i Ödeshög, där Eeks änka gärna tog emot dem, varvid några allmogemän, Sven Nilsson i Sestorp, skomakaren Petter Jönsson och "änkemannen" Hök ledde mötena, dels i olika bondgårdar i socknen, varvid soldaten Sundström "med sitt enfaldiga men lifaktiga vitnande åtog sig vissa tragter."

"Tillopp af allehanda folck"

Under sommaren ledde prosten Tenggren själv "med et otroligt tillopp af allehanda folck" liknande samlingsstunder i St. Åby kyrkoby, varvid han läste utdrag ur Nohrborgs postilla och psalmer flitigt sjöngs. Men han synes ej ha varit rätta mannen att leda väckelsen och tröttnade snart. I stället fick nu hans adjutant Johan Henric de Rogier (f. 1767, d. 1804) frimodighet att "gripa saken an i Guds kraft och göra mer alfvara i Herrens tjenst".

Han höll samlingsstunder i bondgårdarna på söndagseftermiddagarna både i St. Åby och Ödeshög, till vilka många samlades, varvid han "talade något af sig sjelf; det mästa är utdrag af Nohrborgs Postilla, som han läser". Utom psalmboken använde man även den herrnhutiska sångboken "Sions sånger". "En enda gång har jag varit med", berättar Kock, "nyårsdagen i år (1800) uti Ericstorp straxt vid Ödeshögs kyrka hos Brodren Nils Lindros; det var skönt, och Herren bekände sig til oss arma barn

Vättern är kanske det enda som inte ändrat sig sedan komminister Eeks dagar! Motiv från Sjöberga. Foto: Arne Fornö.

med en synnerlig Nådeskänning, som var af honom sjelf, ty det kändes han var mitt ibland oss". — — —

"Ett hiskeligt oväder"

På detta sätt fortgick läseriet ostört de fyra första åren efter Eeks död. Men i november 1799 "kom i hast ett hiskeligt oväder af fienden i denna delen af Herrans örtagård — som en tiuf om natten och tycktes förstöra altsammans". En ung bonddräng tillhörande de väckta hade häftigt insjuknat i feber, begärt nattvarden av pastor de Rogier och därefter — troligen i ett anfall av yrsel — gått i ån och dränkt sig. "Häraf blef et allarm, et hädande och försmädande från alla håll". Man ville ha slut på alla sammankomster, "ty skall det opåtalt få gå sin gång, så blir det väl fler af Läsarna, som gör af med sig". Prosten förbjöd strängeligen sin adjunkt att hålla samlingsstunder, stängde sockenstugan, där de hållits, och

läste från predikstolen upp konventikelplakatet av 1726. Länsmannen infann sig i sällskap med två nämndemän till en samlingsstund och skrev upp namnen på 20 personer, och inga vågade därefter komma samman till några möten.

Men vid julhelgen kom kungl. sekreteraren Ludvig Boije hem på besök hos sin mor, friherrinnan på Ornnäs. Vid ett julkalas fick han höra denna hela sak berättas av prosten och frågade då, om han trodde, att hans mor och syster, som hörde till läsarna, också skulle göra av med sig. Denne måste då svara nej. Han försvarade därpå läsarna med stor värme och "tillsade prosten alvarligen att ej på minsta sätt lägga hinder i vägen för det goda folket, ty jag har som barn varit i salig Eekens sammankomster, och där var inte emot Religionen. Toleransen förbjuder numera allt sådant utan upmanar folket till gudaktighet. Nästa Nyårsdag skall jag anmoda de Rogier hålla sammankomst och vara sjelf med at se och höra, huru allt går till". Prosten vågade ej säga något häremot.

Ryktet härom utbredde sig "med obeskriflig glädje". Och nyårsdagen 1800 samlades mycket folk hos Nils Lindros i Ericstorp till en "glädjefest", varvid pastor de Rogier ledde mötet. "Alla har önskat Herr Kongl. Secreteraren Baron Boije Tusende välsignelser för det han åtaget och försvarat guds sak på denna orten". Nu kunde mötena fortsätta ostört på de olika platserna i de båda socknarna.

I augusti 1800 företog brödrasocietetens ledare i Stockholm, pastor Johannes Stählin, i sällskap med sin fru, en "broder" Dahlström och "lediga system" Johanna Åkerblad en resa genom Östergötland till Ödeshög, som han utförligt skildrat i sin ovannämnda berättelse till Brödraförsamlingen i Herrnhut. Resan gick över Norrköping och Vadstena, varest fanns små kretsar, som stod brödraförsamlingen nära. Från Vadstena medföljde den förut nämnde Abraham Kock till Ödeshög. Redan första kvällen, en lördagsafton, hölls en liten sång- och bönestund i Ornnäs kvarn. Följande dag, söndagen den 10 augusti, besökte Stählin St. Åby fullsatta kyrka, där han åhörde pastor de Rogiers enkla, till hjärtat gående evangeliska vittnesbörd och därefter gjorde hans personliga bekantskap. I denna församling fanns då omkring 200 läsare.

"På en synnerligen knagglig skogsväg till Skälaby"

Vid återkomsten till Ödeshög blev han av friherrinnan Boije på Ornnäs inbjuden att på eftermiddagen leda ett friluftsmöte därstädes på en vacker äng i skuggan av höga björkar. På f.m. samma dag hade en dotter till grevinnan Cronhielm, född Boije, konfirmerats i Ödeshögs kyrka av prosten Tenggren, varvid flera av den friherrliga familjens släktingar närvarit. Dessa infann sig till eftermiddagsmötet, jämte omkring 150 personer av allmogen. Mötet började med sången "Jesu, djupa såren dina, dina kval, din bittra död", varefter pastor Stählin framförde en hälsning från brödrasocietetens i Stockholm, och försäkrade, att hela brödraförsamlingen i Tyskland med varmt intresse deltog i det nådeverk, som pågick i denna församling. Under hans därpå följande tal visade sig en stark

rörelse och stor hunger efter livets ord. Han inbjöds nu till aftonmåltid å Ornnäs och hade därunder tillfälle att länge samtala både med pastor de Rogier, friherre Ludvig Boije och prosten Tenggren. Kl. 10 e.m. hämtades han och Kock av några bönder, som i den månlysa sommarnatten skjutsade dem en mil på en synnerligen knagglig skogsväg till Skälaby, varest redan kl. 10 på måndag f.m. omkring 80 personer samlades till friluftsmöte i skuggan av några granar, då både Stählin och Kock talade.

"Mötet präglades av Frälsarens kännbara nådesnärvaro, som synnerligen välsignade ordet på åhörarnas hjärtan." Bland de äldre rådde en stor lust att vittna om frälsningen i Kristus, och de använde gärna varje tillfälle att utbreda evangeliet bland sina medmänniskor. Efter mötet inbjöds de båda gästerna till en mycket riklig måltid hos sitt värdfolk, varvid de, bänkade omkring ett stort bord, hade tillfälle att samtala med åtskilliga kloka och erfarna bönder. På kvällen reste de tillbaka till Ödeshög. Tidigt följande tisdag hölls ett möte i en bondgård, vartill omkring 20 personer infunnit sig. Därefter var de främmande gästerna inbjudna till Ornnäs, varest de tillbragte en mycket angenäm dag, varunder Stählin bl.a. föredrog utdrag ur brödraförsamlingens "Geheim-Nachrichten". På e.m. hölls ännu ett möte i Ornnäs kvarn, i vilket både herrskapet och en del bondfolk deltog. Sent på kvällen skildes pastor Stählin från den för Guds rike nitälskande familjen på Ornnäs med de bästa intryck. "Vi tillönskade vid avskedet detta kära hem av överfyllt hjärta tusenfaldig välsignelse ur Jesu nåds fullhet".

Redan följande dag anträdde återfärden till Stockholm. Den mycket intressanta skildringen av denna resa med uppehåll hos brödraförsamlingens vänner här och där under vägen, måste vi förbigå såsom liggande utanför vårt ämne.

Här slutar tyvärr de oss f.n. tillgängliga källorna. Det vore av intresse att få veta mera om rörelsens fortsättning och utveckling de följande åren. Det synes, som om Nohrborgs gedigna allvar hos dessa "läsare" ingått förening med herrnhutismens ljusa barnagladje i Gud, känslofulla kärlek till "Syndarevännen", innerliga brödrakärlek och öppenhjärtiga bekännaremod. Tydligt framträder deras starka behov av personlig samvaro och andlig gemenskap för utbyte av religiösa erfarenheter. Visst är, att läsarerörelsen i slutet av 1700-talet var en betydelsefull förelöpare till och vägrödjare för 1800-talets religiösa rörelser i vårt land.

Litteratur:

Julhälsning från Linköpings stift 1910, Linköpings stifts julbok 1928. Herrnhutiska och nyevangeliska väckelserörelser i Linköpings stift intill 1856 av Nils Rodén. Diakonistyrelsens förlag 1941.

Till 1815

Efter Eeks död fortsatte sammankomsterna under ledning av adjunkten Johan Henric de Rogier och i någon mån prosten Pehr Tenggren. Rodén nämner att trakten sommaren 1813 besöktes av föreståndaren för Brödraförsamlingen i Stockholm, Fred. Chr. Wunderling. Denne uppehöll sig nio dagar hos friherrinnan Christina Charlotta Boije på Orrnäs, väckelse-rörelsens gamla hemort.

Av allt att döma upphörde de pietistiska sammankomsterna kort därefter. Några traditioner om denna för sin tid mycket märkliga rörelse finns knappast i Ödeshög och Stora Åby. Komminister Johan Wernborg, som kom till Ödeshög år 1900, förklarade på förfrågan, att han ingenting hört om den. Det kunde annars, i bästa fall, vid sekelskiftet ha funnits folk i församlingarna som hört farföräldrarna berätta om rörelsen. Denna kan anses vara en förelöpare till 1800-talets folkväckelse, som genom Jönköpings missionsförenings predikanter nådde Ödeshög på 1860-talet.

H. B.